
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство

УДК 342.7:355.013(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2026-1.17>

В. М. Галуцько, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-0563-0576

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА

В статті здійснено дослідження європейської практики прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна. Зазначено, що інститут конфіскації майна посідає важливе місце у системі заходів кримінально-правового впливу, оскільки спрямований на позбавлення осіб матеріальних благ, здобутих злочинним шляхом, а також на запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна є складним правозастосовним процесом, що потребує суворого дотримання норм кримінального, кримінального процесуального та конституційного права, а також врахування практики Європейського суду з прав людини. Особливістю такого інституту є те, що безпосередньо необхідно втручатися у право власності, яке визнається одним із фундаментальних прав людини. Саме тому прийняття відповідних рішень у кримінальних провадженнях вимагає від органів досудового розслідування, прокуратури та суду високого рівня правової аргументації, належного обґрунтування та забезпечення процесуальних гарантій усіх учасників кримінального провадження, де помилки або формальний підхід при ухваленні рішень щодо конфіскації можуть призвести до порушення прав осіб, скасування судових рішень та притягнення держави до відповідальності на міжнародному рівні.

Окреслено, що у сучасній правовій доктрині та практиці боротьби зі злочинністю інститут конфіскації майна розглядається як один із найбільш ефективних механізмів протидії корупції, організованій злочинності та відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Міжнародні стандарти у сфері конфіскації майна формуються під впливом актів Ради Європи, Європейського Союзу, практики Європейського суду з прав людини, а також рекомендацій спеціалізованих міжнародних організацій.

Зроблено висновок, що прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна є важливим та водночас складним елементом кримінального судочинства, який поєднує у собі публічні інтереси держави та приватні інтереси особи, а від ефективності застосування конфіскації безпосередньо залежить від законності, обґрунтованості та справедливості відповідних процесуальних і судових рішень.

Ключові слова: юридична особа, кримінальне провадження, прийняття рішень, конфіскація, захист прав власності, дотримання прав та свобод громадян, слідчі підрозділи, судові рішення, Європейський суд з прав людини.

V. M. Halunko. European practice of decision-making in criminal proceedings confiscation of property

The article studies the European practice of decision-making in criminal proceedings regarding the confiscation of property. It is noted that the institution of confiscation of property occupies an important place in the system of measures of criminal law influence, since it is aimed at depriving individuals of material goods obtained through criminal means, and to prevent the commission of new criminal offenses. Making decisions in criminal proceedings regarding the confiscation of property is a complex law enforcement process which requires strict compliance with the norms of criminal, criminal procedural and constitutional law, as well as taking into account the practice of the European Court of Human Rights. A feature of such an institution is that it is necessary to directly interfere with the right to property, which is recognized as one of the fundamental human rights. That is why making appropriate decisions in criminal proceedings requires pre-trial investigation bodies, the prosecutor's office and the court to have a high level of legal reasoning, proper substantiation and ensuring procedural guarantees for all participants in criminal proceedings, where errors or a formal approach in making confiscation decisions can lead to violations of individuals' rights, the overturning of court decisions, and holding the state accountable at the international level.

It is outlined that in modern legal doctrine and practice of combating crime, the institution of property confiscation is considered one of the most effective mechanisms for combating corruption, organized crime, and laundering of proceeds from crime.

© В. М. Галуцько, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

International standards in the field of property confiscation are formed under the influence of acts of the Council of Europe, the European Union, the practice of the European Court of Human Rights, as well as the recommendations of specialized international organizations.

It is concluded that decision-making in criminal proceedings regarding the confiscation of property is an important and at the same time complex element of criminal justice, which combines the public interests of the state and the private interests of the individual and the effectiveness of the application of confiscation directly depends on the legality, validity and fairness of the relevant procedural and judicial decisions.

Key words: *legal entity, criminal proceedings, decision-making, confiscation, protection of property rights, observance of citizens' rights and freedoms, investigative units, court decisions, European Court of Human Rights.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблем прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна зумовлена зростанням ролі цього інституту у протидії корупції, організованій злочинності, фінансуванню тероризму та іншим тяжким злочинам. В умовах євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу особливої значущості набуває забезпечення балансу між інтересами держави у сфері кримінальної юстиції та захистом права власності особи. Крім того, на практиці виникають численні проблемні питання, пов'язані з доведенням злочинного походження майна, визначенням його правового статусу, а також межами судового розсуду при ухваленні рішень про конфіскацію.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблематику щодо конфіскації майна при розслідуванні кримінальних проваджень досліджували науковці, зокрема Ю. Александров, М. Бажанов, Р. Вереша, В. Гришук, Л. Гарбовський, Н. Гуторова, Т. Денисова, Б. Кириш, Г. Корабель, О. Книженко, Н. Марченко, М. Панов, Ю. Шинкарьов та інші. Однак, в умовах сьогодення дослідження процесу прийняття рішень щодо конфіскації майна у кримінальних провадженнях є необхідним для вдосконалення правозастосовної практики, підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та забезпечення належного рівня захисту прав і законних інтересів осіб.

Мета дослідження. Метою нашого наукового дослідження є аналіз європейської практики прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна, виявлення проблемних питань та визначення шляхів щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Інститут конфіскації майна посідає важливе місце у системі заходів кримінально-правового впливу, оскільки спрямований на позбавлення осіб матеріальних благ, здобутих злочинним шляхом, а також на запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна є складним правозастосовним процесом, що потребує суворого дотримання норм кримінального, кримінального процесуального та конституційного права, а також врахування практики Європейського суду з прав людини. Його особливістю є те, що безпосередньо необхідно втручатися у право власності, яке визнається одним із фундаментальних прав людини. Саме тому прийняття відповідних рішень у кримінальних провадженнях вимагає від органів досудового розслідування, прокуратури та суду високого рівня правової аргументації, належного обґрунтування та забезпечення процесуальних гарантій усіх учасників кримінального провадження, де помилки або формальний підхід при ухваленні рішень щодо конфіскації можуть призвести до порушення прав осіб, скасування судових рішень та притягнення держави до відповідальності на міжнародному рівні.

У сучасній правовій доктрині та практиці боротьби зі злочинністю інститут конфіскації майна розглядається як один із найбільш ефективних механізмів протидії корупції, організованій злочинності та відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Міжнародні стандарти у сфері конфіскації майна формуються під впливом актів Ради Європи, Європейського Союзу, практики Європейського суду з прав людини, а також рекомендацій спеціалізованих міжнародних організацій. Так, відповідно до Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [1], обов'язок держав забезпечувати ефективні процедури виявлення, арешту та подальшої конфіскації майна за умови дотримання принципів законності та процесуальних гарантій. У порівнянні з цими стандартами, національне законодавство України загалом відповідає міжнародним вимогам, проте на практиці залишається проблемним питання належного доказування злочинного походження майна та своєчасності прийняття процесуальних рішень. Особливе значення для формування стандартів прийняття рішень щодо конфіскації майна має практика **Європейського суду з прав людини**, зокрема у справах, пов'язаних із застосуванням статті 1 протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2], ЄСПЛ наголошує на необхідності дотримання принципу «справедливого балансу» між інтересами суспільства та правом особи на мирне володіння своїм майном. У цьому контексті українська судова практика поступово наближається до європейських стандартів, однак і надалі потребує більш чіткого мотивування судових рішень щодо пропорційності конфіскації. Так, наприклад справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (Case of Phillips v. the United Kingdom) ЄСПЛ визнав, що конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, не є порушенням права власності, якщо вона ґрунтується відповідно до закону та переслідує легітимну мету боротьбу зі злочинністю. Також, судом зазначено,

що допустимим є застосування презумпцій щодо злочинного походження майна, однак за умови, що особа має реальну можливість їх спростувати [3].

В іншій справі Грейсон и Барнхем против Сполученого Королівства, де осіб засуджено також за розповсюдження наркотиків ЄСПЛ наголосив, що конфіскація не є додатковим кримінальним покаранням, а має превентивний і компенсаційний характер. Суд визнав правомірним покладення на обвинуваченого обов'язку доведення законного походження майна після встановлення факту вчинення злочину [4]. Тобто, дане рішення є важливим для розуміння меж допустимого зміщення тягаря доказування у справах про конфіскацію та підтверджує відповідність таких підходів стандартам Конвенції.

На ряду з позитивним прийняттям рішень є рішення ЄСПЛ, де суд зазначає у формальному підході до конфіскації. Наприклад, у справі “*Silvester’s Horeca Service v. Belgium*” ЄСПЛ визнав порушення статті 1 протоколу через автоматичний характер конфіскації без урахування конкретних обставин справи та індивідуального становища особи та зазначив, що конфіскація не може застосовуватися механічно, без належного судового аналізу пропорційності [5]. Тобто мова йде мотивування рішень про конфіскацію та недопущення формального підходу при застосуванні. Втручання у право власності має бути з додержанням принципу пропорційності та обґрунтованості.

Порівняльний аналіз свідчить, що міжнародні стандарти орієнтовані на забезпечення ефективності конфіскації майна як інструменту кримінального права за умови суворого дотримання прав людини та процесуальних гарантій, а імплементація цих стандартів у національну практику прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна є необхідною передумовою зміцнення верховенства права та інтеграції України до європейського правового простору.

Дана позиція зазначається і у листі Верховного суду України від 30.01.2007 року, де зазначено, що суди при конфіскації майна, повинні дотримуватися вимог положень ст. 65 КК і в кожному конкретному випадку враховують ступінь тяжкості, розмір заподіяної шкоди та її відшкодування, дані про особу, яка вчинила злочин, та всі обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання. А також зазначено, що конфіскація майна як додаткове покарання не може бути призначена судом у випадку, коли особа звільняється від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК). Відповідно до вимог ст. 77 КК конфіскація майна не призначається навіть у разі, коли в санкції статті Особливої частини КК, за якою засуджується винний, вона передбачена як обов'язкове додаткове покарання. Тоді як згідно з положеннями ст. 46-1 КК (1960 р.), що був чинним до 1 вересня 2001 р., при відстрочці виконання вироку суд міг призначити додаткове покарання у виді конфіскації майна і були певні обмеження щодо незастосування конфіскації [6]. Тобто при прийнятті рішень щодо конфіскації майна необхідно чітко дотримуватися принципів верховенства права, пропорційності та змагальності сторін при застосуванні. Особливого значення набуває роль суду, який повинен забезпечити належну оцінку доказів, пов'язаних із походженням майна, та надати вмотивоване рішення з урахуванням національного законодавства і практики Європейського суду з прав людини.

Висновки та перспективи. Таким чином, прийняття рішень у кримінальних провадженнях щодо конфіскації майна є важливим та водночас складним елементом кримінального судочинства, який поєднує у собі публічні інтереси держави та приватні інтереси особи, а від ефективності застосування конфіскації безпосередньо залежить від законності, обґрунтованості та справедливості відповідних процесуальних і судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
2. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text
3. Рішення у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (Case of Phillips v. the United Kingdom) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/980_052#Text
4. Справа «Грейсон (Grayson) и Барнхем (Barnham) проти Сполученого Королівства» – 19955/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int.app.convers>
5. AFFAIRE SILVESTER’S HORECA SERVICE c. BELGIQUE. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-66212%22%5D%7D>
6. Щодо додержання закону при прийнятті рішень стосовно конфіскації майна та передачі речових доказів у доход держави. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9-12700-07#Text>

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026